

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

Fakulta
tělesné kultury

SOCIALIZACE DO SPORTU A VÝVOJ ROLE VE SPORTOVNÍM KOLEKTIVU

Bakalářská práce

Autor: Martin Skříček

Studijní program: Tělesná výchova pro vzdělávání – Společenské vědy se
zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Arnošt Svoboda, Ph.D.

Olomouc 2022

Bibliografická identifikace

Jméno autora: Martin Skříček

Název práce: Socializace do sportu a vývoj role ve sportovním kolektivu

Vedoucí práce: PhDr. Arnošt Svoboda, Ph.D.

Pracoviště: Katedra společenských věd v kinantropologii

Rok obhajoby: 2022

Abstrakt:

Cílem bakalářské práce je problematika socializace jedince do sportovního kolektivu. Teoretická část se zaměřuje na informace z odborné literatury o socializaci, socializaci do sportu, kolektivních sportech, způsobech a prostředcích socializace. Zkoumána je i role jedinců v rámci kolektivu, její počátek a konečná forma. Účastníci výzkumu jsou plnoletí jedinci zabývající se sportovními aktivitami, kteří se aktivitě začali věnovat později než ostatní v kolektivu, a tudíž museli projít procesem socializace. Informace od účastníků byly získány pomocí polostrukturovaných rozhovorů a výsledků jsem se dopracoval jejich následnou analýzou a porovnáním s odbornou literaturou.

Klíčová slova:

Sociální role, sociální skupiny, sportovní kolektiv, socializační procesy, socializace sportem, rituál

Souhlasím s půjčováním práce v rámci knihovních služeb.

Bibliographical identification

Author: Martin Skříček
Title: Socialization into sports and the development of a role in the sports group

Supervisor: PhDr. Arnošt Svoboda, Ph.D.
Department: Department of Social Sciences in Kinanthropology
Year: 2022

Abstract:

The aim of the bachelor thesis is the issue of socialization of an individual into a sports group. The theoretical part focuses on information from the literature on socialization, socialization into sports, team sports, methods and means of socialization. The role of individuals within the team, its beginning and final form are also examined. The participants in the research are adults, who perform sports activities and who started participating in the group later than other members of the group and therefore had to go through a process of socialization. Information from participants was obtained through semi-structured interviews and the results were completed by their subsequent analysis and comparison with the literature.

Keywords:

Social role, social groups, sports group, socialization processes, socialization by sport, ritual

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně pod vedením Arnošta Svobody, uvedl všechny použité literární a odborné zdroje a dodržoval zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 13. června 2022

.....

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Arnoštu Svobodovi, Ph.D. za důkladné vedení při vypracování práce, za jeho nápaditost a cenné rady.

OBSAH

Obsah	7
1 Úvod	9
2 Přehled poznatků	10
2.1 Termín socializace.....	10
2.1.1 Definice termínu.....	10
2.1.2 Činitelé socializace.....	11
2.2 Socializace a sport.....	12
2.2.1 Vymezení termínu sport.....	12
2.2.2 Socializace sportem	13
2.2.3 Socializace do sportu	13
2.2.4 Socializace prostřednictvím sportu	14
2.3 Sportovní tým – sociální skupina	15
2.3.1 Sociální skupiny a jejich charakteristika	15
2.3.2 Malé sociální skupiny	18
2.3.3 Sportovní tým jako sociální skupina	18
2.3.4 Sociální pozice a sociální role	19
2.3.5 Role ve sportovním kolektivu.....	21
3 Cíle.....	24
3.1 Hlavní cíl.....	24
3.2 Dílčí cíle.....	24
3.3 Výzkumné otázky	24
4 Metodika	25
4.1 Výzkumný soubor	25
4.2 Metody sběru dat	26
4.2.1 Kvalitativní výzkum.....	27
4.2.2 Polostrukturovaný rozhovor.....	27
4.2.3 Zúčastněné pozorování	28
5 Výsledky.....	29
5.1 Úvod rozhovoru, účast na sportu	29

5.2	Fungování sportovního kolektivu.....	30
5.2.1	Komunikace, konflikty	30
5.2.2	Hodnoty, normy, rituály a jejich osvojení.....	32
5.2.3	Struktura týmu, role a její projev.....	35
5.3	Přínos sportu a týmu pro jednotlivce	37
6	Diskuse.....	39
7	Závěry	42
8	Souhrn	44
9	Summary.....	45
10	Referenční seznam	46

1 ÚVOD

V dnešní společnosti je známo, že nejen u dětí a mládeže není projevován velký zájem o sportovní a obecně pohybové aktivity. Přitom by pohybová aktivita měla být součástí života každého jedince pro její vliv na fyzické, ale i mentální zdraví a sociální sféru. Pohybové aktivity jsou perfektní rámec pro formování osobnosti jedinců všech generací. Provozování pohybových aktivit vede ke spolupráci lidí různého věku, pohlaví, socioekonomického postavení, národností i politického přesvědčení.

Jako členové společnosti máme každý určitou roli, např. role studenta, učitele, role otce, matky, role zaměstnance, zaměstnavatele. Stejně jako ve společnosti se role vyskytují i v sociálních skupinách, kterými mohou být sportovní týmy. Každá role má svá specifika, svá práva a povinnosti a rozdělení rolí je důležité pro soudržnost a úspěšnost skupiny.

Koncept socializace do sportu představuje proces, kdy jedinec zkouší sportovní činnost, osvojuje si ji a přizpůsobuje se i chodu sociálních skupin, se kterými tuto činnost vykonává. V rámci práce zkoumám konkrétní formy a prostředky socializace vybraných jedinců, a jak se během socializace vyvíjela jejich role.

2 PŘEHLED POZNATKŮ

2.1 Termín socializace

2.1.1 Definice termínu

Samotný pojem „socializace“ vzniká na konci 19. století. Pojem poprvé představil francouzský sociolog Emile Durkheim (Patriksson, 1994). Definice pojmu socializace je obsáhlá a každý sociolog ji vymezuje lehce odlišně. Dle Hurrelmana (1988, s. 2) je socializace: *„Proces vzniku, formování a vývoje lidské osobnosti v závislosti na v interakci s lidským organismem na straně jedné, a společenských a ekologických životních podmínkách, které existují v dané době během historického vývoje společnosti na straně druhé“*.

Dále Jan Keller, český sociolog uvádí, že socializace je prostředkem k udržení kulturních hodnot mezi generacemi. Aby tahle reprodukce hodnot mohla probíhat, je třeba kontrolovat společnost. Společnost musí být rozdělena a utříbena. Cílem socializace je *„zformovat bytost, která se bude i o samotě chovat tak, jako by byla pod stálým dohledem ostatních členů skupiny“* (Keller 1997, s. 38). Tohoto cíle lze dosáhnout tehdy, přijme-li jedinec za své vědění, hodnoty, normy a měřítko své kultury. Socializace utváří způsob jednání a formuje tendence k reagování v různých situacích.

Dle Jandourka (2012, s. 208-209) socializace představuje *„osvojování si norem, zvyků, idejí, hodnot, tradic, jazyka, symbolů a sociálních rolí v dané společnosti“*. Dále rozlišuje socializaci primární, sekundární a terciální. Primární socializace probíhá v rámci rodiny, kde se dítě učí ovládat biologické impulzy svého těla. Během sekundární socializace je dospívající jedinec zformovanou osobností. Začíná si osvojovat společenské hodnoty a vytvářet vlastní sebepojetí. Terciální socializace následuje celý zbytek života. Dochází k ní kdykoliv, kdy dojde ke změně v životní situaci. Ať už se jedná například o změny osobní – zaměstnání, bydliště, nebo změny společenské – při politických a ekonomických reformách či problémech.

Díky socializaci jsme začleněni do společnosti, ve které žijeme, a zároveň jsme schopni vzájemné interakce. Nejedná se pouze o působení dané společnosti na člověka, ale právě o vzájemný vztah jedince a společnosti. Protože díky socializaci dochází ve společnosti k předávání sociokulturních aspektů, což zajišťuje přežití společnosti a zabraňuje jejímu rozpadu. Zároveň bez uspokojivé socializace zůstávají jedinci neschopni vstupovat do běžných interakcí s dalšími členy skupiny. Vznikají sociálně narušení jedinci, kteří nedokážou respektovat normy běžného soužití a zapojovat se do kolektivních akcí (Flemer & Valjent, 2010). Během procesu si osvojujeme

mateřský jazyk, základní sociální role, společenské a morální hodnoty a normy, tedy schopnost chování dle společenských pravidel.

2.1.2 Činitelé socializace

Podstata socializace spočívá podle Sollárové (in Výrost, Slaměník, 2008) v sociálním učení a působení činitelů socializace. Odehnal (in Janoušek, 1988) uvádí, že funkci činitelů socializace plní nejrůznější sociální skupiny, do kterých je jedinec začleněn, a nejrůznější osoby, se kterými vstupují do různých vztahů. Ondrejko (2004) řadí mezi socializační činitele rodinu, školu, neformální organizace mládeže, vrstevnické skupiny, přátele, formální organizace instituce a masmédia.

Hlavními činiteli socializace jsou však sociální skupiny, ve kterých je jedinec začleněn trvale a pevně. Ty mají možnost dlouhodobého přímého působení na jedince. Z tohoto hlediska největší význam přidělují Výrost a Slaměník (2008) rodině, škole, skupinám vrstevníků, skupinám na pracovišti a hromadným komunikačním prostředkům.

Autoři dále uvádí, že **rodina** poskytuje základ norem a hodnot dané společnosti, vede dítě ke společenskému životu v prostředí, ve kterém vyrůstá, seznamuje dítě s kulturními vzorci, mezi kterými jsou tradice, zvyky, mravy, zákony, tabu apod. Kraus (2008) doplňuje, že rodina je nezastupitelná. Především při předávání hodnot z generace na generaci a zároveň ve funkci nejvýznamnějšího socializačního činitele.

Naopak E. E. Maccobyová a J. A. Martin (in Výrost a Slaměník, 2008) dospěli odlišnému závěru. Socializace v rámci rodiny nehraje významnou roli ve formování osobnostních vlastností dětí v dospělosti. Tvzení podporuje zjištění Harrisové, že děti vychovávané ve stejné rodině a stejnými rodiči nemusí být osobnostně podobné. Rozdíly mezi sourozenci jsou výsledkem rozdílných zkušeností, jaké děti mají ze svého prostředí a rozdílnými zkušenostmi, jak s nimi rodiče zacházejí. Faktor, který odpovídá za utváření osobnosti je zkušenost dětí s **vrstevnickými vztahy**. Ve vrstevnických skupinách dochází k osvojení si vnitroskupinové preference, vnitroskupinovému soupeření o status, strach nebo nepřátelství k cizím a formování bližších dyadických vztahů. Preferencí, zájmem v rámci skupiny může být například i sport. Jak uvádí **Flemer a Valjent (2010)**, „socializační potenciál sportovních a pohybových aktivit se zejména v souvislosti se současnou informační společností stává velmi zajímavým, protože patrně ubývá přirozeného sociálního kontaktu mezi lidmi, kteří si stále více zvykají na ‚setkávání na dálku‘ prostřednictvím nejrůznějších moderních komunikačních technologií“.

Z hlediska **organizací** socializace představuje způsob, jakým se zachovává jejich kultura. Zajišťuje kontinuitu hodnot a poskytuje rámec reagování na pracovní prostředí. Organizace

poskytuje odměny, jako pochvala, za dodržování norem při práci. Používá ale i tresty, jakými mohou být posměšky nebo pokuta za chování odporující normám organizace. K významným činitelům tvorby osobnosti v pracovním prostředí patří dle Kohoutka (2004) pracovní skupina, typy spolupracovníků, s nimiž se člověk nejvíce stýká, celkové složení a zaměření skupiny, její úroveň a struktura, pozice a role v pracovní skupině.

Masmédia zaznamenala celosvětový růst nejen co se týká jejich objemu a možnosti volby, vzrostl i jejich vliv na formování hodnot a norem společnosti. Posilují obraz důležitosti majetku, fyzického vzhledu, módy a dalších atributů životního stylu (Výrost & Slaměnik, 2008).

2.2 Socializace a sport

2.2.1 Vymezení termínu sport

Stejně jako u termínu socializace se u termínu sport k objevuje rozsáhlé množství definic. Podstata sportu ve smyslu soutěžení, včetně všech souvisejících aspektů, jakými jsou trénink, výkon a soutěž, i ve smyslu rozptýlení a zábavy je uvedena v definici v Evropské chartě sportu (MŠMT, 1994, čl. 2a). Sport uvádí jako *„všechny formy tělesné činnosti, které ať již prostřednictvím organizované účasti či nikoli, si kladou za cíl projevení či zdokonalení tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů nebo dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních“*.

Bílá kniha o sportu je považována za první souhrnný dokument zabývající se sportem, jenž byl vydán Komisí Evropského Společenství. Slouží jako rámec pro kooperaci v Evropě v oblasti sportu. Je rozdělena do několika částí, které postupně odkrývají jednotlivé cíle ve sportovním prostředí. Mezi hlavní cíle patří např. zviditelnění sportu v politice Evropské Unie, zvyšování povědomí o potřebách a specifikách tohoto prostředí, podpora diskuze o konkrétních problémech sportu či jeho role v EU. Pro tyto potřeby definuje sport jako *„veškeré formy tělesné aktivity, které, provozovány příležitostně nebo organizovaně, usilují o vyjádření nebo vylepšení fyzické kondice a duševní pohody, utvoření společenských vztahů či dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních“* (MŠMT, 2008, s. 2).

Důležitá role ve společnosti je sportu přisuzována v Zákoně č. 115/2001 Sb. (§ 2, odst. 1), o podpoře sportu, kde je sport vnímán jako veřejně prospěšná činnost. Sport je zde vymezen jako *„každá forma tělesné činnosti, která si prostřednictvím organizované i neorganizované účasti klade za cíl harmonický rozvoj tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů, upevňování zdraví, a dosahování sportovních výkonů rekreačně nebo v soutěžích všech úrovní...“*

2.2.2 Socializace sportem

Sport dokáže zrcadlit společnost a přispívat k jejím proměnám. Každý jedinec se od základního vzdělávání setkává s tělesnou výchovou a pohybovými aktivitami, a dokonce více než polovina českých obyvatel někdy byla členem sportovního klubu. Rozšířenost sportu mezi dětmi a mládeží tak může být měřítkem dokazující schopnost sportu přispívat k reprodukci společenských hodnot. Výčet toho, čím se zabývá socializace sportem představují Flemr a Valjent (2010).

Prostředí sportovní socializace může obsahovat mnoho rozličných kategorií – sportovců, trenérů, manažerů, rozhodčích, diváků atd., a homogenních skupin jako vrstevníků, starších lidí, etnických minorit, handicapovaných jedinců apod. ...jakým způsobem se sportovní lídři chovají, uvažují, jaké mají hodnoty, pak může významnou měrou souviset s následným jednáním dalších aktérů jakožto rodičů, diváků apod.

Dle Patrikssona (in Flemr, Valjent, 2010) v socializaci sportem dochází ke kombinaci více faktorů. Důležitou roli mimo rodinu a sportovní kolektiv zaujímá i makroprostředí, kterým je kulturní, politická a ekonomická situace.

Proces socializace v oblasti sportu dělíme na socializaci do sportu a socializaci jedince pomocí sportu.

2.2.3 Socializace do sportu

Socializací do sportu je hledisko pro můj výzkum důležitějším. Je jím myšleno přijetí do sportovní skupiny, pokračování v činnosti a podpora dlouhodobé angažovanosti.

Schelin (in Flemr, Valjent, 2010) pohlíží na účast ve sportu jako proces skládající se z následujících fází – a) vyzkoušení sportu, na základě vlivu idolů a medií, atraktivitu sportu, potřebě aktivního vybití energie nebo interakce s lidmi; b) počátek sportu, spíše vlivy osobní a okolního prostředí; c) setrvání se sportem; d) pevné zakotvení sportu.

V rámci sportu se učíme dodržovat daná pravidla, osvojujeme si hodnoty a normy samotného sportu i kolektivu. Učení těmto prvkům často probíhá i pouhým pozorováním ostatních. Nováček ve fázi učení poznává i nepsané hodnoty spojené s členstvím v konkrétní skupině, kterými může být nošení výstroje klubu nebo idolů sportu, fair-play v mezích sportu, např. tvrdý fyzický kontakt, který je mimo sport společensky nepřijatelný atd. Nejčastěji zmiňované hodnoty jsou vítězství, zábava a členství v týmu. Jedinci se účastní sportu za účelem zábavy, zlepšení dovedností a schopností, pocitu příslušnosti ke skupině, úspěchu a získání uznání, zabavení se a vzrušení.

Rowley, Jansa a další (in Flemr, Valjent, 2010) považují za klíčovým faktor zapojení do sportu rodinu, Lewko a Greendorfer (tamtéž) doplňují, že jde především o vliv otců. Široká možnost výběru sportovních aktivit se pro mládež plně otevírá jen v případě, že rodiče jsou schopni je podporovat s dopravou, vybavením či různými poplatky (členské příspěvky apod.). Mimo finančních dispozic zasahuje do schopnosti rodiny ovlivnit zapojení dítěte do sportu i dispozice časové. Rodiny se pak věnují rodinným sportovním aktivitám jen o víkendech, nebo sezónně. V neposlední řadě i vzdělání rodičů má svůj vliv. Rodiče s vyšším vzděláním si více uvědomují nezbytnost pohybových aktivit v životě svém i svých dětí.

Pohled na roli sportu u dětí se historicky odlišoval i na základě pohlaví. V případě hochů byl sport chápán jako nedílná součást dospívání, kdežto u dívek se úloha sportu potlačovala a považovala se za nevýraznou v procesu zrání osobnosti (Sekot, 2003).

Coakley (in Sekot, 2003) zmiňuje mimo členy rodiny jako faktor účasti dětí a mládeže na sportovních aktivitách i kamarády, názorové vůdce, životní vzory, nejbližší komunitu, vnímavost konkrétního dětského účastníka sportovních aktivit a dostupnost příležitostí. Právě tyto sociální vazby jsou častokrát důležitější pro pozitivní socializační důsledky jedince než samotná fyzická zkušenost se sportem. Výhra v závodě či překonání osobního rekordu počtu vstřelených bodů ze socializačního hlediska nejsou tak důležité oproti **zpětné vazbě, reakce** nejbližšího sociálního prostředí. Zprostředkovatelé zpětné vazby jako trenéři, učitelé, rodiče, kamarádi, spoluhráči jsou těmi, kteří formují vztah jedince k ostatním lidem. Na základě zpětné vazby prostředí se vytváří chápání vítězství a prohry, které se uplatňuje i mimo sportovní pole v každodenním životě (Sekot, 2003).

Sociální prostředí působí na jedince při socializaci do sportu nejvíce, jsou-li dodrženy následující podmínky, které uvádí Sekot (in Moudrá, 2019).

- 1) Úplná, dobře fungující rodina
- 2) Otec prioritně motivuje sportování dětí
- 3) Nejvhodnější věk pro začátek dlouhodobé sportovní činnosti je 8-10 let
- 4) Sportovní aktivity, které jsou provozovány v rodinách je nejlepší podpořit spoluprací i se sportovní organizací
- 5) V raném věku se má dbát na rozvíjení všestrannosti, oproti brzké specializaci

2.2.4 Socializace prostřednictvím sportu

Definuje způsob, jakým účast ve sportovní skupině pomáhá jedinci ovlivnit jeho začlenění do celé společnosti. Jaké dovednosti si ze sportu přenáší do mimosportovní sféry situací a osob. (Flemer & Valjent, 2010)

Pohled na sportování dětí na základě sportovních zkušeností je dvojitý. Na jedné straně stojí zastánci pozitivního vlivu, který se odráží v rozvoji budoucí dovednosti, práce v týmu, schopnosti řídit, zdravé soutěživosti, sebeúcty, samostatnosti, svobodě rozhodování a loajalitě. Týmový sport může také pomoci naučit komunikovat nejen s dětmi stejného věku, ale také s dospělými, jako jsou trenéři, rozhodčí, sportovní funkcionáři, manažeři a fanoušci (Pomohaci & Supa, 2016). Turcu a Todor (in Pomohaci, Supa, 2016) potvrzují pozitivní účinky fyzické aktivity a sportu na sebepojetí, sebeúctu, úzkost, depresi, tlak a stres, sebedůvěru, energii, náladu i výkonnost. Na druhé straně odpůrci připisují sportu spíše negativní účinky jako nespravedlnost, přehnaná snaha o vítězství vedoucí k násilí a vulgárnosti, podvádění a dopingu (Flemer & Valjent, 2010).

Slepička a Hošek (in Jirásek, 2021) připisují důležitou roli sportu v socializačním procesu díky svým nárokům na fyzickou i psychickou odolnost. Zejména dětem je tak umožněno „vyzkoušet si například různé sociální role, respektovat daná pravidla, specifická pro jednotlivé sporty, navazovat sociální vztahy, učit se sociálními dovednostem v širším sociálním kontextu“.

2.3 Sportovní tým – sociální skupina

2.3.1 Sociální skupiny a jejich charakteristika

V procesu socializace zaujímají důležitou roli sociální skupiny. Podmínka pro výskyt sociální skupiny je „opakovaná, systematická, stabilizovaná interakce mezi určitou množinou jedinců, jež z nich právě činí členy skupiny“ (Reichel, 2008). Jandourek (2003) definuje sociální skupinu jako „určitou kategorii jedinců (jako třeba studenti nebo katolíci), kteří se mezi sebou sice nemusí znát a pravděpodobně ani neznají, u kterých se však očekává, že za jistých okolností budou reagovat podobně“. Sociální skupinu tvoří lidé, které spojuje víc než současný výskyt na jednom místě nebo shodná charakteristika (Výrost & Slaměník, 2008). Zároveň dle Vágnerové (2007) vztahy mezi členy jsou ve skupině strukturovány podle určitých pravidel. Řezáč (1998) doplňuje, že osoby ve skupině jsou navzájem propojeny relativně trvalými vztahy a tuto sounáležitost si uvědomují.

Sociální skupiny lze dělit podle mnoha kritérií. V tabulce níže jsou uvedena kritéria skupiny a jakému typu skupiny odpovídají dle Novotné (in Nivnická, 2012).

Tabulka č. 1

Typologie sociálních skupin

Kritérium	Typy skupin	Definice skupiny
času	trvalá	Může existovat po značnou část života jejich členů (např. rodina).
	dočasná	Skupina vzniká účelově, na základě určitého podnětu a s jeho odezněním zaniká (např. dětský tábor).
	situační	Její délka trvání je dána délkou trvání konkrétní situace.
členství	dobrovolná	Členem skupiny se jedinec stává na základě svobodného rozhodnutí.
	povinná	Členem skupiny se člověk stává nedobrovolně (např. jedinec se stává členem politické strany, protože je tím podmíněn jeho kariérní vzestup).
	faktická	Jedincovo rozhodnutí být členem skupiny je zdánlivě svobodné, fakticky však nemá o čem rozhodovat, protože je v situaci, která vede ke členství ve skupině téměř
interakce	otevřená	Otevřená ve dvojím slova smyslu, a to jednak pro vstup nových členů a výstup dosavadních členů a jednak pro volné přelévání myšlenek, idejí a ideologií, náboženských představ apod.
	uzavřená	Uzavřená ve dvojím slova smyslu, a to jednak pro vstup nových členů a výstup dosavadních členů a jednak pro volné přelévání myšlenek, idejí a ideologií, náboženských představ apod.
struktury	formální	Převládají neosobní vztahy. Účast ve skupině je dána rozhodnutím, prohlášením, zvolením. V čele stojí vůdce, který je zpravidla formálně určován.
	neformální	Převládají v ní osobní vztahy, členové jednají dobrovolně, bez vnějších podnětů a donucení, v čele skupiny stojí neformální vůdce.
velikosti	malá	Skupina se 2-20 členy.
	velká	Skupina s velkým počtem členů (desítky až stovky členů).
významu	primární	Opírá se hlavně o silné emocionální vztahy. Podílí se na utváření vlastností osobnosti člověka. (Patří sem např. rodina nebo skupina vrstevníků).

Kritérium	Typy skupin	Definice skupiny
	sekundární	Vzniká pro dosažení určitého cíle.
	referenční	Sociální skupina, se kterou se jedinec identifikuje bez ohledu na členství v ní.

Zdroj: Novotná, E. (2008). *Základy sociologie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2396-9.

Petrusek (in Reichel, 2008) vymezuje nejpodstatnější znaky skupiny následovně.

- 1) **Interakce** – mezi členy skupiny probíhá interakce, vzájemné působení
- 2) **Komunikace** – neustálá interakce jedinců dává prostor ustálení komunikačních spojení a komunikační sítě, obsah a forma komunikace napříč skupinami se může lišit a mohou být srozumitelné pouze členům skupiny, a tak sloužit jako způsob vymezení se vůči ostatním skupinám
- 3) **Společné aktivity** – vykonávání stejné aktivity nebo souboru aktivit
- 4) **Sociální vztahy** – členové skupiny na základě interakce a společných aktivit získávají stabilizovanější sociální vztahy a kooperují, pomáhají si, zastupují se
- 5) **Společný cíl** – kvůli společnému cíli některé skupiny vznikají (pracovní), cílem jiným je sama existence skupiny a její fungování (rodina), nebo jen možnost vzájemně komunikovat s ostatními členy (skupina přátel)
- 6) **Vnitřní struktura** – důsledkem dělení a koordinace aktivit dochází k vnitřnímu dělení skupiny na sociální pozice a sociální role, vertikální dělení určuje autoritu – nadřízenost a podřízenost, horizontální dělení určuje dělbu práce uvnitř skupiny
- 7) **Hodnoty a normy** – potřeba udržování pravidel pro vzájemné soužití všech členů, skupinové hodnoty a normy se odrážejí od hodnotových a normativních systémů platných v okolí, nebo v širším společenství, jehož je skupina součástí
- 8) **Kontrola a sankce** – pro fungování norem je klíčová existence mechanismů kontrolujících jejich dodržování, může jít o speciální organizační útvar nebo pouhé vzájemné pozorování, na základě dodržování či nedodržování pravidel pak dochází k odměnám a sankcím podle typu skupiny
- 9) **Vědomí příslušnosti** – život ve skupině utváří skupinové vědomí, kdy dochází k uvědomění si příslušnosti a vnímání skupiny jako „my“, pozitivních parametrů dosahuje u členů emocionálně a sociálně uspokojovaných, považujících své postavení ve skupině za adekvátní a skupinové cíle za správné a žádoucí, prožívajících pocity sounáležitosti a solidarity s ostatními členy

- 10) **Vědomí odlišnosti** – naopak vědomí „oni“ je právě zrcadlem předchozího „my“, z vědomí „my“ a „oni“ se též rodí představy skupiny o sobě samé a o svých členech a na druhé straně o jiných skupinách a jejich členech

2.3.2 Malé sociální skupiny

Přesné početní vymezení malé skupiny není podstatné, ale obecně se setkáváme s vymezením v rozmezí 2 až 40 osob. Na rozdíl od velkých skupin je zde charakter interakce bezprostřední. Ve skupině se všichni navzájem znají, vzniká pocit osobní blízkosti a vytváření určitých dojmů. Vertikální i horizontální struktura vzájemných vztahů je obohacená též o emocionální rozměr, projevy sympatií či antipatií (Reichel, 2008).

Hemphill (in Nakonečný, 2000) definoval i další charakteristiky malé sociální skupiny do kterých patří následující:

- skupina funguje nezávisle na jiných skupinách
- aktivity skupiny jsou spíše ovlivněny neformálními pravidly
- orientace na skupinový cíl
- investice času a úsilí do skupinových aktivit
- příslušnost ve skupině je spojena spíše s příjemnými prožitky
- členové skupiny jsou na ní závislí, skupina má pro ně význam
- skupina je propustná (otevřená novým členům)
- znaky skupiny jsou stabilní

Jelikož jsou členové skupiny ve styku „tváří v tvář“ a mají vůči sobě vymezené pozice a s nimi spjaté role, mají malé skupiny velký vliv na vývoj jedince (Vízdal, Doňková, & Novotný, 2009).

Příkladem malých skupin mohou být rodiny, přátelské a politické kruhy, skupiny pracovní, výchovné, náboženské, rekreační a další (Nakonečný, 2000).

2.3.3 Sportovní tým jako sociální skupina

Na základě vyjmenovaných znaků a podmínek sociálních skupin lze říci, že sportovní tým je sociální skupinou a plní její veškeré funkce. Z hlediska charakteristiky se může jednat o skupinu převážně dobrovolnou, malou, formální, otevřenou, která může být jak trvalá, tak dočasná, stejně tak jako může být pro jednoho primární a pro druhého sekundární.

Z hlediska znaků je dominantou společný zájem – pohybová aktivita, konkrétní sport. Zároveň je zde potřeba dosažení společného cíle, např. výhry v zápase, soutěži. V neposlední

řadě se zde vyskytuje sdílená hodnota fair-play napříč sporty a v rámci týmu. Skupinové hodnoty se odvíjejí i od formálnosti skupiny, kdy ve více organizovaných a profesionalizovaných skupinách může být za jedinou hodnotu považován úspěch, kdežto u více neformálních (rekreačních) skupin se vyskytují i hodnoty prožitků a sociálních vazeb. Nejen v týmových sportech dochází i k rozdělení vnitřní struktury, vyskytuje se zde role kapitána jako neformálně zvoleného vůdce.

Hornová (2008) tvrdí, že sportovní tým se může pro jedince stát po rodině druhou nejvýznamnější sociální skupinou. V období 10-30 let života má sportovní tým srovnatelný vliv na socializaci jedince s vlivem např. církve nebo školy. Dále uvádí, že podstata týmu udržována pravidly sportu zaručuje vysokou stabilitu této skupiny. Orientace na výhru přináší osobám rozvoj schopností spolupráce, komunikace a řešení konfliktů.

Struktura týmu je velmi proměnlivá. Někteří jedinci sport pouze zkouší a skupinu zanedlouho opustí, jiní jsou plně zapojeni a získávají zkušenosti a další teprve čekají na svou příležitost. Jedinec se musí přizpůsobit prostředí skupiny, aby se stal aktivním členem týmové jednotky a dokázal tak rozvíjet své kompetence a chování (Pennaforte, 2016). Pozice a role v týmu vyplývají ze zkušenosti nebo nezkušenosti hráčů, nebo zda jde o hráče stálé nebo náhradníky. Struktura týmu se také mění jeho velikostí a počtem hráčů, což ovlivňuje možnost hráčů se prosadit. Zároveň je ovlivněna mírou a kvalitou sociálních vztahů mezi jednotlivými hráči. Bližší vztahy mezi hráči zvyšují šance na úspěch týmu (Svoboda & Vaněk, 1986).

2.3.4 Sociální pozice a sociální role

Ve společnosti každý jedinec zaujímá určitou **sociální pozici**, ze které plyne jeho **sociální role**. Pozice představuje mezeru, kterou jedinec ve společnosti vyplňuje díky svým dovednostem a zkušenostem. Jde o jeho umístění v sociálním systému vůči ostatním členům. Role obsahuje stabilizované vzorce chování, které jsou spojeny s touto pozicí, vyjadřuje činnostní stránku, očekávané chování (Výrost & Slaměník, 2008).

Stejně jako v celistvé společnosti i ve skupině dochází k rozdělení skupinových pozic a rolí. Skupinová pozice definuje míru autority, prestiže a uznání. Pozice jedince je dána vztahy k ostatním členům skupiny. Vyšší pozice je přidělena jedincům vyvolávajícím příznivé očekávání pro dosahování skupinových cílů. U výrazně silných a slabých jedinců dochází k okamžitému udělení pozice. Ostatním se přiděluje až na základě konfrontací, které ve skupině probíhají (Výrost & Slaměník, 2008).

Geist (in Nivnická, 2012) považuje za determinanty určení sociální pozice původ (etnicita, rodina), biologické znaky (pohlaví, věk), majetek a příjmy, užitečnost pro skupinu, vzdělání a

výchovu, náboženské vyznání a společenskou angažovanost, představující příslušnost k politickým stranám, hnutím, svazům apod. Jedinec je schopen zaujímat více sociálních pozic jako např. matka, dcera, manželka, učitelka. Avšak sociální pozice je nepřenosná mezi sociálními útvary. Učitelkou je osoba pouze během vyučování, matkou v domácnosti.

Role ve skupině vyjadřuje sdílená očekávání, jak se má osoba ve skupině chovat. Jedná se o chování vůči ostatním členům a úkoly, které má plnit na základě potřeb skupiny. Role působí na jedince a na jeho chování, ale i na vzájemné vnímání členů a chování vůči sobě. Za očekávané chování, které přinese pozitivní důsledky je jedinec oceněn. To vede k opakování daného chování a jeho přilnutí k roli jako určitý požadavek, který má být naplněn (Výrost & Slaměník, 2008).

Dle Bensona (2012) každá role zahrnuje jedinečný soubor odpovědností v rámci skupiny. Tyto odpovědnosti mohou souviset se specifickými týmovými strategiemi, precizností provedení konkrétních dovedností, nebo plnění personálních požadavků v rámci týmu. I přes to, že role nejsou oficiálně určeny, stávají se důležitým prvkem funkčnosti skupiny.

Newcomb (in Geist, 2000) role rozdělil na společné, které přijímají všichni členové společnosti a specifické, které se vážou na funkce jedince ve skupině.

Jandourek (2012) uvádí dělení na role připsané, které jedinec obdrží bez ohledu na jeho schopnosti a zásluhy a role získané, zaujaté dobrovolně, kde právě své dovednosti a schopnosti využívá.

Vágnerová (2007) člení role dle způsobu získání na obligatorní a volitelné, a dle míry obsahu na formální a neformální. Obligatorní role vyplývá z života jedince a to sice z jeho:

- vývojové fáze (role dítěte, dospělého)
- pohlaví (role muž, žena)
- sociální pozice (role pracujícího, studenta, důchodce)
- zdravotního stavu (role zdravého, nemocného)

Volitelné role přijímá na základě vlastního výběru. Nachází se zde role spojené se společenským stavem – role svobodného, rozvedeného, ženatého, vdovce, role profesní – učitel, soudce, lékař, prodavač, role rodičovská, role vymezená vztahem k určitým lidem – role přítele, trenéra.

Formální role má dána přesná, často i právně a zákonně určená pravidla – role ředitele školy, poslance. Neformální role naopak žádná právní pravidla nemá.

2.3.5 Role ve sportovním kolektivu

Jak uvádí Cope, Eys, Beauchamp, Schinke a Bosselut (2011), dle typu chování lze v kolektivu nalézt například roli komika, vymahače, týmového hráče, hvězdného hráče a další. Autoři také došli k závěru, že díky rozmanitosti rolí dochází ke zlepšení soudržnosti skupiny, jejího výkonu, rozvoji osobnosti jedince a jeho spokojenosti.

Tabulka č. 2

Neformální role ve sportovním kolektivu

Neformální role	Definice
komik	Sportovec, který baví ostatní pomocí komických situací, vtipných dialogů a vtipů. Tento jedinec může být také označován jako vtipálek nebo klaun.
zápalka	Sportovec, který podněcuje a inspiruje skupinu ke společnému cíli. Může být označován jako urychlovač úkolů.
nádor	Sportovec, který vyjadřuje negativní emoce, které se destruktivně šíří celým týmem.
rozptylovač	Sportovec, který narušuje nebo odvádí pozornost ostatních spoluhráčů a snižuje jejich pozornost.
vymahač	Sportovec, který je fyzicky zastrašující nebo dobrovolně agresivní. V případě hrubé hry soupeře počítá s odvetou.
mentor	Sportovec, který působí jako důvěryhodný poradce nebo učitel pro jiného sportovce v týmu. Tento sportovec je obvykle v týmu několik let a má zkušenosti a moudrost, aby naučil méně zkušené sportovce.
neformální vůdce – neverbální	Sportovec, který vede tým příkladem, tvrdou prací a obětavostí.
neformální vůdce – verbální	Sportovec, který vede tým na hrací ploše i mimo ni prostřednictvím slovních příkazů. Tento jedinec není vybrán týmem jako vedoucí, ale přebírá roli prostřednictvím sociálních interakcí.
týmový hráč	Sportovec, který vynakládá mimořádné úsilí a může být viděn jako dřič. Je ochoten obětovat se a dát přednost týmu před svým vlastním blahobytem.
hvězdný hráč	Sportovec, který je význačný nebo oslavovaný kvůli své osobnosti, výkonu a/nebo showmanství.
simulant	Sportovec, který prodlužuje psychické nebo fyzické příznaky zranění kvůli nějakému typu vnějšího zisku (např. sympatie, pozornost, přístup k atletické terapii).

organizátor	Sportovec, který se podílí na plánování a organizaci společenských setkání pro tým s cílem zvýšit skupinovou harmonii a integraci.
-------------	--

Zdroj: Cope, C. J., Eys, M. A., Beauchamp, M. R., Schinke, R. J., & Bosselut, G. (2011). Informal roles on sport teams. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 9(1), 19-30.

Existují tři aspekty, které představují míru schopnosti jedince naplňovat jeho roli. Jedná se o rolový konflikt, rolovou nejednoznačnost a rolovou výkonnost (Beauchamp, 2014).

Rolový konflikt bývá dělen na interpersonální – mezi dvěma nositeli rolí při střetu zájmu hráčů, a intrapersonální – neschopnost hráče přizpůsobit se připsané roli.

Členové týmu společně usilují o úspěch v soutěži, o vítězství. Úspěchu nemůžou dosáhnout samostatně a jsou tak na sobě závislí. Vzájemná závislost se právě stává příčinou rolových konfliktů, protože selhání jednoho hráče v naplnění jeho role může negativně ovlivnit úspěch celého týmu a být tak základem konfliktu. Dalším zdrojem konfliktu může být například boj o moc a autoritu v týmu.

V případě interpersonálního konfliktu role jde pouze o neschopnost jedince osobnostně se adaptovat na roli, s tím související napětí a potřebu útěkové reakce – alkohol, doping apod. (Reichel, 2008).

Konflikt ve sportovním týmu mohou zapříčinit dle Gregora (2017) rozdílné osobnosti hráčů, nevyrovnanost osobnosti hráče (stres, frustrace), podlehnutí předsudkům a pomluvám, chybné vnímání sebe sama (přeceňování), střet zájmů jednotlivců a skupin, špatné fungování skupiny, špatná atmosféra (nedostatek uznání a respektu, vliv autorit) a vnější příčiny (nemoci, finance týmu).

Rolová nejednoznačnost znamená nedostatek poznatků k pochopení náplni vlastní role. Hornová (2008) uvádí čtyři aspekty, které hráči musí pochopit o svojí roli.

- 1) Hráč musí rozumět závazkům vyplývajícím z role
- 2) Musí znát chování, kterým je možné těmto závazkům dostát
- 3) Je si vědom způsobu, jímž může naplňování své role vyvíjet
- 4) Zná důsledky při nedodržení svých závazků

Znalost a chápání vlastních rolí zvyšuje výkonnost celého týmu. Výkonnost má dva typy – osobní výkonnost a rolová výkonnost. Osobní výkonnost je potenciální účinnost člověka v osobních a mezilidských situacích. **Rolová výkonnost** označuje schopnost hráče úspěšně naplňovat očekávání související s rolí, kterou v týmu zastává (in Gregor, 2017). Efektivita role

jedince ve skupině závisí na jeho vlastní potenciální efektivitě, potenciální důležitosti role a klimatu skupiny (Bhuskute, 2018).

Ve sportovním týmu je těžké se konfliktům úplně vyvarovat. Důležité je se na konflikty spíše adaptovat a učit se sociálním dovednostem pomocným ke zvládnutí konfliktů ve skupině. Zároveň je pro stimulaci týmu potřeba řádná strukturovanost týmu a akceptování hierarchického uspořádání a vůdčí osobnosti. Úspěšné řešení konfliktů posiluje soudržnost týmu. Ovšem i vnitřní konflikty a rivalita mohou mít pozitivní účinek na výkonnost týmu (Čechák & Linhart, 1968).

3 CÍLE

3.1 Hlavní cíl

Cílem práce je zjistit, jak probíhal proces socializace do sportu u vybraných jedinců z basketbalu, taneční skupiny a cyklistiky, kteří se stali účastníky sportovního kolektivu o něco později a museli se tak začlenit již do fungující skupiny.

3.2 Dílčí cíle

Na základě obdržených informací interpretovat a porozumět socializačnímu procesu respondentů a následnému získání jejich role v daném kolektivu.

Vymezit charakteristické znaky sportovního týmu jako sociální skupiny. Těmito zkoumanými znaky jsou komunikace v týmu, konflikty, hodnoty a normy, rituály a rozdělení skupinových rolí.

3.3 Výzkumné otázky

V souvislosti s cíli výzkumu jsem vymezil následující hlavní otázku a tři dílčí. Odpovědi na výzkumné otázky jsou odvozeny z výpovědí respondentů v rozhovorech. Poskytnuté informace v rozhovorech jsou subjektivním pohledem respondentů na jejich vlastní proces socializace.

- 1) Jak probíhal proces socializace do sportu u vybraných jedinců z basketbalu, tanečního sportu a cyklistiky a jaký je její výsledek?

Dílčí výzkumné otázky:

- 2) Jakým charakteristickým znakům sociálních skupin odpovídají sportovní kolektivy respondentů?
- 3) Jaká role v týmu je výsledkem socializace vybraných respondentů?
- 4) Jaký má pro vybrané respondenty přínos do života sport a účast ve sportovním kolektivu?

4 METODIKA

V práci využívám metodu polostrukturovaného hloubkového rozhovoru, který byl nahrán na přenosné zařízení a přepsán do textové podoby pomocí programu MAXQDA pro pozdější lepší možnost analýzy.

Klíčové informace pro výzkum poskytnuté v rozhovorech jsem rozčlenil dle kódů. Jednalo se o důvod počátku sportování, zda inspirace pocházela od rodiny, okolí přátel nebo médií. Jak z pohledu nováčka probíhala komunikace ve skupině, zda se vyskytly nějaké problémy. V případě že ano, co bylo jejich příčinou a důsledkem. Příjemná atmosféra a přátelská komunikace mezi členy má pozitivní vliv na socializaci jedince do skupiny.

Dalším objevujícím se kódem bylo osvojení norem, hodnot a rituálů, které pomáhaly zajistit řád a chod skupiny. Nově příchozímu členovi poskytují rámec toho, co musí dělat a jak se musí chovat, aby se stal součástí skupiny.

Dále se objevuje kód, který zastřešuje problematiku role v kolektivu. Povinnosti a úkoly, které jedinec musí plnit a pomáhá tak větší soudržnosti skupiny a jejímu úspěchu.

Nakonec se objevuje kód vyjadřující přínos sportu pro jedince, pro jeho fyzickou, psychickou a sociální sféru. Díky socializaci došlo k začlenění do skupiny a přidělení role, ale důležité je i zmínit vše, o co jedince proces socializace obohatil. Spíše než o socializaci do sportu se jedná o kategorii socializaci sportem. Pro účely práce jsem se však rozhodl zhodnotit celkový přínos sportu a účasti ve sportovní skupině jako výsledek socializace.

Skupiny kódů obsahově odpovídaly jednotlivým tematickým oblastem objevujících se v následující výsledkové části. Jedná se o počátek účasti ve sportu, fungování sportovního kolektivu a přínos sportu pro respondenty. Rozhovory byly doplněny o zúčastněné pozorování v době tréninků, průběhu zápasů a rovněž po skončení utkání.

Etická komise souhlasila s využitím zmíněných metod a účastníci výzkumu podepsali informovaný souhlas, ve kterém stvrzují svou dobrovolnou účast a seznámení se zaměřením a cíli práce.

4.1 Výzkumný soubor

Výzkumného šetření se zúčastnily osoby zletilé ze Zlínského a Olomouckého kraje, které provozují kolektivní sportovní aktivity. Prvotní kontakt s jedinci jsem provedl přes sociální síť, kde jsme se následně domluvili na termínu a místě setkání za účelem poskytnutí polostrukturovaných rozhovorů. V práci jsou jejich jména pozměněná, aby došlo k zachování anonymizace výpovědí.

Celkem se výzkumu zúčastnily 4 osoby. Respondent 1 a 2 jsou členy stejného basketbalového klubu, ale působí v rozdílných týmech a kategoriích.

Respondent 1, Jan, věk 20 let, student, se připojil do týmu v roce 2014 a je nyní členem mužského týmu basketbalu, který aktuálně působí na úrovni Oblastního přeboru.

Respondent 2, Šimon, věk 20 let, student, se do týmu připojil v roce 2009. Nyní je členem mužského týmu basketbalu, který aktuálně působí v 2. lize mužů pod záštitou ČBF.

Respondentka 3, Sandra, věk 19 let, studentka, je členkou taneční skupiny, do které se zapojila v roce 2019. Skupina se skládá z žen i mužů a účastní se celorepublikových soutěží.

Respondent 4, Michal, věk 30, zaměstnan, je členem cyklistického MTB týmu, do kterého se zapojil v roce 2021. Tým působí v mnoha závodech: Kolo pro Život, Nova Cup, Prima Cup, AUTHOR Cup a dalších lokálních závodech.

Účastníci výzkumu jsou buďto studenti, nebo je jejich hlavní pracovní činností běžné zaměstnání, a tak se sportu věnují pouze ve volném čase.

Výběr respondentů mi poskytne možnost nahlédnout do socializačního procesu v oblasti týmového sportu, kterým je basketbal. Zároveň i do procesu socializace v rámci skupiny taneční, která se liší sportovním zaměřením, počtem a skládá se převážně z žen, a může tak vykazovat odlišnosti od mužských týmů. Stejně tak i cyklistický tým může projevovat odlišnosti v komunikaci, hodnotách, rolích a povinnostech z nich plynoucích, vzhledem k více individuální povaze sportu, přestože stejně jako ostatní skupiny zúčastněných respondentů provozují společné tréninky a soutěže.

Vzhledem k velikosti zkoumaného souboru nelze závěry výsledků práce vztáhnout na celá sportovní odvětví nebo z nich utvářet obecná stanoviska.

4.2 Metody sběru dat

Během dubna a května roku 2022 jsem účastníky kontaktoval přes sociální sítě a provedl s nimi polostrukturované rozhovory. Rozhovory probíhaly v přirozeném prostředí respondentů, tedy v jejich domácnosti. Výběr místa, kde byly rozhovory uskutečněny, jsem nechal na samotných respondentech. Záměrem bylo, aby se při rozhovoru cítili komfortně a bezpečně. V případech, kdy nebylo možné osobní setkání, byli respondenti osloveni k poskytnutí rozhovorů skrz aplikaci Zoom a stalo se tak u respondenta 4.

Rozhovory byly nahrány na mediální zařízení a přepsány do textové podoby. Informace obsažené v rozhovoru s jedinci jsem rozčlenil pomocí kódů a porovnal výskyt jednotlivých kódů napříč výpověďmi všech respondentů, porovnal jejich důležitost a vytyčil odlišnosti.

4.2.1 Kvalitativní výzkum

Pro svou práci jsem se rozhodl využít metodu kvalitativního výzkumu. Tím dle Strausse a Corbinové (1999) rozumíme „*jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace*“. Kvalitativní výzkum se zabývá životem lidí, příběhů, chování, chodu organizací, společenských hnutí a vzájemných vztahů. Pomocí kvalitativního výzkumu se dopracováváme k informacím, které mohou být metodou kvantitativního výzkumu dosaženy velmi obtížně nebo vůbec. Jde například o detailní informace z rodinného prostředí, školního prostředí, prostředí vrstevnických skupin, pracovního prostředí a prostředí lokálních skupin konkrétního jedince (Strauss & Corbinová, 1999). Právě informace o prostředí a fungování skupin a jejich analýza jsou důležité pro výzkumnou část této práce.

Úkolem kvalitativního výzkumu je vyvinout nějakou teorii, ale zároveň je potřeba se o nějakou dostupnou teorii opírat (Hendl, 1999). Stejně tak má práce se opírat o poznatky ze socializace, socializace do sportu, sportovního týmu jako sociální skupiny a jeho fungování.

4.2.2 Polostrukturovaný rozhovor

Jedná se o volnější formu rozhovoru, kdy tazatel má připravenou strukturu otázek, pomocí kterých řídí průběh rozhovoru. Doplnující otázky vznikají v reakci na odpovědi tázaného. Odpovědi jsou otevřené, často přesahují předem připravené otázky a poskytují tak důležité, více individuální informace. Mimo odpovědi tazatel může pozorovat i emoce a chování dotazovaného. Důležité je, aby tazatel byl schopný řídit rozhovor tak, aby nedocházelo k odbočování od tématu a poskytnuté informace tak nebyly zavádějící (Bernard, 2006).

Výhodou je poskytnutí pestřejších odpovědí, které nejsou předem omezeny určitým počtem možností a umožní tak prozkoumat hlouběji oblast socializaci do sportu a s ní spojené konkrétní názory a zkušenosti jedinců.

Osnova rozhovoru a otevřené otázky byly předem připraveny, aby se předešlo komplikacím při rozhovorech a získaná data se výrazně nelišila. Průměrná doba rozhovoru činila třicet minut.

Struktura rozhovoru:

- 1) Úvodní část

V úvodní části rozhovoru se respondenti seznámili s tématem výzkumu, byli informováni o anonymizaci výpovědí a byli požádáni o svolení k pořízení zvukového záznamu rozhovoru.

Následovaly otázky umožňující základní charakteristiku respondenta týkající se věku, povolání, sportovního zaměření a jeho trvání. Stejně tak i popsání skupiny nebo týmu, kterého se účastní – počet osob, jak dlouho funguje, úroveň, na které působí.

2) Hlavní část

Cílem této části bylo zjistit důvod účasti na sportovní aktivitě a následně se zaměřit na tematické okruhy týkající se fungování skupiny. Zde byly kladeny dotazy na komunikaci v týmu nebo skupině, konflikty, hodnoty a normy, rituály a vývoj role v týmu nebo skupině – co obnášela jedincova role při příchodu do skupiny a co obnáší nyní, jakým způsobem dochází k socializaci nováčka.

3) Závěrečná část

Na závěr respondenti hodnotili přínos sportu v jejich životě, důležitost týmu jako sociální skupiny a byl jim poskytnut prostor pro libovolné vyjádření k tématu.

4.2.3 Zúčastněné pozorování

Tuto metodu jsem využil u respondentů 1 a 2, protože jsem hráčem stejného basketbalového klubu a po téměř 10 let jsem jim spoluhráčem. Byl jsem tak schopen lepším porozumění předaných informací a jejich významu.

Pro získání relevantních informací je přínosné, pokud se řešitel aktivně účastní každodenního života respondentů a má tak možnost nahlédnout na problematiku z jejich vlastního pohledu. V kombinaci s rozhovory jsem tak získal informace o představách aktérů o jejich chování, a na základě pozorování a vlastních zkušeností jsem pak byl schopen usoudit o jejich skutečné podobě a pravdivosti.

5 VÝSLEDKY

V této části bakalářské práce se budu věnovat analýze získaných dat z rozhovorů, jejich interpretací a následným porovnáním s nashromážděnými teoretickými informacemi. Ze získaných dat jsem vytvořil skupiny kódů, které se obsahově dotýkají tematických oblastí. Tematické oblasti se věnují dílčím zjištěním získaných v rámci výzkumu. Těmito oblastmi jsou počátek účasti ve sportu, fungování sportovního kolektivu a přínos sportu pro respondenty. Každá oblast představuje důležitý faktor socializace.

V první oblasti je faktorem důvod účasti na sportu a jeho výběr. V druhé části jde o fungování sportovního kolektivu – komunikace v něm, vnitřní hodnoty a normy a jejich osvojení, struktura a role respondentů. Třetí část navazuje informacemi o názorech respondentů na výsledek jejich procesu socializace, který vyjadřují přínosem sportu a sportovního kolektivu do jejich života.

5.1 Úvod rozhovoru, účast na sportu

V úvodu rozhovoru mi byly sděleny základní informace o respondentech a sportovním kolektivu, kterého jsou součástí. Odpovědi respondentů mi poskytly informace nejen o tom jakému sportu se věnují, jak dlouho sport provozují a na jaké úrovni, ale i kořeny toho, co je ke sportování vedlo.

Jan tvrdí, že jeho matka hrávala basketbal, a tak Jana s jeho sourozencem vedla ke sportu. Dříve to bylo plavání, ale přímo na výběr basketbalu neměla žádný vliv. Sám Jan si začal házet na proutěný koš ve velmi mladém věku a společně se sourozencem se začali věnovat basketbalu. Důvodem volby basketbalu byla právě myšlenka účasti na celosvětově známém sportu s příjemnými lidmi ve svém prostředí, a také prezentace tohoto sportu médií. Tím potvrzuje úvodní fázi socializace do sportu Schelina (in Flemr, Valjent, 2010), kterou je vyzkoušení sportu na základě vlivu idolů a medií, atraktivity sportu a potřebě aktivního vybití energie nebo interakce s lidmi.

Stejně tak i u Šimona dochází k zahájení účasti na sportu vlivem rodičů. Nejprve hrál rok fotbal, později se dozvěděl o tom, že jeho kamarád hraje basketbal, a tak tento sport vyzkoušel a začal jej bavit.

Sandru k tancování vedla její osobnost – „*vždycky jsem byla showman, bavilo mě divadlo, tanec, a cokoli, s čím se dá vystupovat*“. Její otec se věnoval tanci společenských tanců. Ačkoliv ji výchovou přímo nevedl k účasti v tanečních skupinách, tak například sledováním a

napodobováním kreací vysílaných v tanečních televizních pořadech určitě zanechal stopu, která vedla k tomu, že se Sandra začala tanci přece jen věnovat.

Jan, Šimon i Sandra, jsou tedy zástupci, jejichž prvotní zájem o sport mohl být ovlivněn rodiči, jak uvádí Rowley, Jansa a další (in Flemr, Valjent, 2010).

Michal se nejprve věnoval fotbalu, než u něj došlo ke zranění. Na kole jezdil od hodně raného věku. Po zranění tak našel v cyklistice aktivitu, při které mu nevadí jeho indispozice, aktivitu, která působí jako forma odreagování a baví ho. Ve svých 25 letech se rozhodl cyklistice věnovat závodně. Jako důvod pro přidání se do týmu uvádí mimo jiné i vliv idolů – v konkrétním týmu působí dvě osoby, které považuje za své cyklistické vzory.

5.2 Fungování sportovního kolektivu

5.2.1 Komunikace, konflikty

V této části dochází k objasnění toho, co je obsahem komunikace, jak komunikace vypadá, jak probíhá a jak ovlivňuje vztahy v kolektivu a jeho výkonnost. V případě výskytu konfliktů uvádím, co bylo jejich podnětem. Zkušenosti s komunikací se členy týmu a vedením, s vzájemnými vztahy a celkovou atmosférou skupiny ovlivňují proces socializace. Když je klima skupiny přátelské probíhá proces socializace rychleji a intenzivněji. Naopak negativní zkušenosti mohou vést k pozdějšímu odloučení ze skupiny.

V případě basketbalového týmu Jana je obsahem komunikace především basketbal, jak hraje jeho tým, jak probíhají zápasy jiných lig a hlavně NBA. Zároveň se baví o „klučičích věcech“, kam řadí holky, školu, jak jde život, město a okolí. Stejně tak i Šimon a jeho tým se baví o těchto tématech, popisuje, že komunikace mimo tréninky a zápasy je uvolněnější. Naopak během tréninků a zápasů je komunikace kompetitivnější, v zápalu boje tak může dojít ke kritice i nadávkám. Na tréninzích a zápasech se pak liší i obsah komunikace a řeší se spíše taktika, jak zlepšit hru, když se nedaří, hodnocení výkonů hráčů, motivování k dohnání bodové ztráty nad soupeřem nebo udržení vedení, „*ať neusnem na vavřínech*“, uvádí Jan.

Význam komunikace týmu v basketbale hodnotí Jan jako velmi důležitý – „*Basketbal je sám o sobě hra, kde bez komunikace se nedá vyhrát zápas.*“ Komunikace prospívá výkonu týmu především v možnosti motivace, řešení problémových situací zápasu a plánování taktiky. V týmu hodnotí vztahy mezi hráči a trenéry jako velmi dobré, avšak i přesto si vzpomíná na konflikt s jedním hráčem. Zdrojem konfliktu bylo dělání naschválů spoluhráčům, nechť se kamarádí mimo basketbal a vzájemné nepochopení. Výslednou situací bylo vyhození tohoto člena z týmu za jeho chování na tréninzích i mimo ně. Příčiny konfliktů ve sportovních týmech uvádí Gregor

(2017), kde právě hovoří i o příčině rozdílných osobnosti hráčů, propadnutí pomluvám a předsudkům a přeceňování se.

Mimo to uvádí Jan, že na hráče může být zvýšen hlas, „*když něco nedělá naplno, nebo když něco neudělá dobře během zápasu*“, ale nepovažuje to za zdroj konfliktu.

Šimon též hodnotí vztahy mezi hráči jako skvělé. Uvědomuje si, že v rámci vztahů v týmu není dobré být až moc kompetitivní, agresivní, a dávat lidem „sežrat“, když se jim něco nepovede. Vyjadřuje se i k občasným potyčkám s trenérem. „*Byli jsme malí, zlobiví, prostě děcka v pubertě, nechápali jsme, k čemu nás trenér vede. Ale čím jsme byli starší, čím déle jsme se znali, tak už jsme věděli, co od sebe očekávat a měli i vzájemné pochopení a toleranci.*“

Sandra to měla se svojí skupinou poněkud odlišné. Do skupiny se zapojila až ve svých 16 letech, a tak se socializovala do hodně ustáleného kolektivu tanečnic a tanečníků. „*Necítla jsem se úplně vyčleněná, ale zároveň jsem cítila, že nepatřím zas úplně mezi ně, protože jsem přišla později*“. Problém vznikal především kvůli výkonnosti, kvůli chybějícím zkušenostem v tomto oboru a podpory se jí dostalo především od chlapců, kteří v té skupině působili. Důvodem pomoci mohla být empatie, protože i oni se přidali do skupiny později, a tak věděli, jaké to je snažit se začlenit. „*Později mě docela brali, i když jsem nebyla na jejich úrovni, za což jsem ráda. Jsem ráda, že mě brali, i když oni se znali odmalinka a já tam přišla jako někdo nověj.*“

Komunikace se členy skupiny se lišila i podle toho ke komu byla mířená. S děvčaty si Sandra moc nerozuměla, protože byla mladší jak ona, a tak řešila spíše oblečení a kluky. Ve skupině si Sandra rozuměla spíše s chlapci, kteří jí byli věkově bližší, řešili nadcházející soutěže, jak to chodí v té skupině, a dočkala se od nich pomoci, když ji vyžadovala. Uvádí, že trenérka si snažila vše organizovat sama, a občas, když toho na ni bylo moc, vážla komunikace i s ní.

U Jana, Šimona a Sandry je komunikace s trenéry jiná než komunikace mezi členy skupiny. Hlavním faktorem je autoritní postavení trenéra v rámci skupiny a věková odlišnost. Tyto faktory se pak projevují v obsahu komunikace a postojích členů vůči trenérovi.

Michal má trenéra osobního a komunikaci s ním uvádí jako „suprovou“. I když není na tréninku nebo na závodech, tak Michalovi volá, ptá se, jak je na tom po zdravotní stránce, v jakém stavu má kolo, jak se mu líbí tratě, které jezdí. S manažerem pak řeší vlastní hodnocení a názor na konkrétní tratě a jejich náročnost. Komunikace mezi členy týmu probíhá o závodech, které se konají, profilech a náročnostech tratí, případně mezi sebou vytváří i nějaké výzvy. Konflikty v týmu si nevybavuje. V jeho týmu jsou vztahy přátelské, a stejně tak chovají přátelskou atmosféru k členům jiných týmů a hobby jezdcům v rámci cyklistiky. Fandí si, motivují se k dosažení svých cílů, gratulují si k úspěchům.

Během tréninků i závodů se hecují slovy „dělej, šlapej, pojd“ a občas si i soutěžně zanádivají. Stejně tak si vytváří i výzvy, časové a vrcholové, kde soutěží o menší vzájemné

odměny pro vítěze nebo tresty pro poražené. V závodech dochází i k řešení určité taktiky, ta plyne z potřeby překonat těžké úseky s co nejmenší energetickou ztrátou. Taktika spočívá ve střídání pozic „ve vláčku“ a je důležitá především v rovinatých úsecích. Po závodech se pak baví o tom, jak se jim jelo a jaké mají zážitky z tratě. Dochází k projevení emocí a prožitků, což prohlubuje vztahy jednotlivých členů a dává tak větší příležitost jedinci cítit se součástí týmu.

5.2.2 Hodnoty, normy, rituály a jejich osvojení

V této části dochází k popisu veškerých pravidel, která se v kolektivu dodržovala a jaké byly tresty za jejich porušení. Díky přizpůsobení chování jedince vnitřním normám skupiny a respektování jejich kontroly a sankcí, plynoucích z jejich nedodržení, dochází k větší identifikaci jedince se skupinou. Ztotožnění se se skupinou a jejími pravidly je důležitým krokem socializace. V rozhovorech jsem se ptal na specifické činnosti, praktiky, které provádí před, při a po výkonu jako tým nebo skupina, zda mají nějaké své osobní zvyky, jak jejich provádění ovlivňuje výkon a jak dlouho trvalo jejich osvojení.

Mezi normy, které zmiňují basketbalisté Jan a Šimon patří především příchod včas na tréninky. Za pozdní příchod bez udání vážného důvodu byly trestem kliky, běhání koleček, v horším případě trenér poslal hráče domů. Šimon dokonce zmiňuje i provádění fyzických trestů jako zatahání za vlasy, za uši, hození basketbalového míče po jedinci, pokud docházelo k vyrušování a nekázní během tréninkové jednotky. „*Nejednou zatáhl za vlasy, za uši, v agresí kopl nebo hodil balón.*“ Jan uvádí také normu nošení si vlastního vybavení, které obsahuje bílé a tmavé triko, pro potřebu rozdělení do různě barevných týmů během tréninku, pití a v mladších kategoriích i švihadlo, které bylo často na tréninzích využíváno. Dále uvádí, že normou na tréninzích bývá pověření nejmladšího hráče týmu počítáním bodů při různých soutěžích.

Sandra mezi normy, které patří k tanečnímu kolektivu a kterým se musela přizpůsobit, řadí nošení značkového oblečení a dbání na fyzický vzhled. Zároveň jakožto hip-hopová taneční skupina poslouchají tento hudební žánr. „*Začala jsem si kupovat značkový oblečení, a to jsem na to nikdy nebyla. V tom tanečním kolektivu se hodně řeší vzhled. Zároveň jsem nikdy nebyla na hip-hop, ale tím, že ho tančím, tak jsem ho pak začala poslouchat a poslouchám jej do teď.*“ Na tréninzích se opět vyskytuje důležitost včasných příchodů, při jejichž nedodržení jsou trestem kruhové a silové tréninky. Stejně tak se tyto tresty vážou k nepozornosti – bavení se a smíchu během tréninku. Další normou je nosit si na vystoupení bílé, čisté boty, mít výrazné líčení, nalakované a upravené vlasy.

Uvedené normy u Jana, Šimona i Sandry odpovídají normám orientovaných dovnitř skupiny, tedy normám které souvisí s chováním členů vůči sobě, respektování vnitroskupinové hierarchie (autorita trenéra), respektování skupinových hodnot (fyzický vzhled a styl). Druhou formou norem jsou normy orientované navenek, tedy jakým způsobem se členové skupiny prezentují na veřejnosti a jaké zachovávají postoje vůči jiným konkrétním skupinám.

Normy orientované dovnitř v týmu Michala jsou například poskytnutí členského příspěvku a prokazování výkonnosti fotoreporty ze závodů – zde se objevuje celkové umístění, umístění dle pohlaví a kategorie, případně fotka ze stupně vítězů, pokud byl závodník úspěšný. Za normu považuje i poskytnutí výhod od týmu, které obsahují slevy na cyklistické vybavení a výživové doplňky.

Již jsem zmínil výzvy, které si jedinci mezi sebou vytváří. I tyto výzvy jsou normami orientovanými na chod skupiny. *„Je mezi náma takový rituálek, taková hecovačka. Ten, kdo dopadne nejhůř, musí tomu zbytku něco dát, nebo případně do týmové kasičky. To samé ten, kdo dopadne nejlíp. Z toho se potom pořizují vybavení od rukavic přes helmy a tak dál.“* Jak Michal říká, osoby, které z týmu dopadnou v tréninkovém úseku nebo závodě nejlépe a nejhůře dávají buď menší odměnu zbylým členům, nebo přispívají do týmové kasičky. Finance z této kasičky jsou pak využity na vybavení jako cyklistické rukavice nebo přilby. Jde o určitou normu, která přispívá k reprodukci hodnot týmu a zajišťuje jeho stabilitu. Protože toto vybavení může být využito mladšími členy a tým si tak udržuje hodnotu spolupráce, soudržnosti a výchovy mládeže.

Hlavní normou orientovanou navenek v cyklistickém týmu Michala je reprezentativní chování – nebýt vulgární, nezesměšňovat ostatní závodníky, reprezentovat tým nejlepším možným jménem. V případě porušení těchto norem dochází k finančním penalizacím a při opakovaném prohřešku i rozvázání spolupráce s týmem. *„Musíme se chovat tak, abychom reprezentovali tým nejlepším jménem.“* Další navenek orientovanou normou je vymezení skupiny „cyklistů“ vůči skupině „řidičů“. Tyto dvě skupiny se v silničním provozu často setkávají a jejich vztah je prezentován chováním s určitou mírou respektu a ohleduplnosti, ale i s určitou otevřeností ke kritice a konfliktu.

Aniž bych osobně zmínil slovo rituál, tak někteří respondenti byli sami schopni specifické činnosti slovem rituál identifikovat. Osvojení činností, rituálů je velmi přínosné pro socializaci jedince do sportovního kolektivu. Rituály udávají řád, pomáhají tak přizpůsobit se něčemu novému a stanovují způsob chování uvnitř skupiny. Jejich praktikování má vliv na motivaci k úspěchu, překonání nejistoty, budování soudržnosti kolektivu a jeho stability a uchování jeho hodnot. Prováděny jsou tak za účelem podání co nejlepšího týmového výkonu a podpoření fyzické i psychické připravenosti jedince.

Rituál před výkonem je odpovědí na prožívání napětí a nejistoty a jako forma motivace (vlastní série protahovacích cviků, týmový pokřik). Při výkonu hraje roli budto nabuzující (pokřiky, plácání si) nebo roli uklidňující, zvýšení koncentrace (pohlazení rámu kola). Po výkonu se provádí rituály především jako forma oslavy po odvedeném výkonu, bez ohledu na jeho výsledek (vítězný pokřik, potlesk fanouškům, návštěva restaurace).

Týmové činnosti, které předcházejí každému sportovnímu výkonu a shodují se u Jana i Šimona jsou následující: sraz hodinu před výkonem, převlečení, rozcvička, sdělení taktiky na zápas – rozdělení obrany protihráčů, opakování herních signálů atd., nahecování se a pokřik. Šimon doplňuje, že součástí rozcvičky je i hudba a plácání si mezi spoluhráči, což zesiluje motivaci a pocit soudržnosti. Během výkonu, při střídání nebo time-outu v zápase si hráči tleskají, aby se namotivovali, plácají si, provádí pokřiky. Po výkonu následuje též týmový pokřik, poděkování potleskem divákům. Šimon zmiňuje i osprchování studenou vodou za účelem zklidnění a urychlení regenerace.

Jan uvádí, že tyhle činnosti si osvojil velice rychle „*když je člověk nastavený hlavou na ten zápas, tak ho to vtáhne*“. Šimon vnímá týmové činnosti pozitivně, říká, že to k té hře patří: „*Je to určitá odměna a motivace, nakopává to týmového ducha, spolupráci, takové to že držíme spolu, taháme za jedno lano.*“

Mezi osobní rituály řadí oba basketbalisté část rozcvičky, zaměřenou na jejich slabší nebo více zatížené partie. Dále provádí určitý počet driblíků, výdech a zaměření na koš při střelbě trestného hodu. Janův osobní rituál je i nošení chrániče na zuby, který mu dodává jistotu při hře. Má zkušenost s vyražením zubu v zápase, a tak pociťuje větší jistotu, cítí se líp a víc si věří, když jej má.

Šimon si o poločase dává banán a pije nápoje obohacené o hořčičku, aby měl větší šanci se vyhnout křečím při a po výkonu. Dříve nosil střelecký rukáv, návlek na střeleckou ruku s chráničem lokte. K přínosu této části výstroje uvádí: „*Nosí se to v NBA, dělalo mi to radost, bylo to jenom v hlavě, tak nějak jsem si říkal, že mi to pomůže. Když jsem ho neměl, přišel jsem si nahý, říkal jsem si, že to bude zápas na prd.*“

Sandra a její skupina si před vystoupením vždy zopakují taneční sestavu, a pokud je to možné, tak provedou i prostorovou zkoušku na tom konkrétním pódiu, kde vystoupení proběhne. Důležité je taky zorganizovat vybavení a kostýmy, které jsou obsahem vystoupení. Po vystoupení následuje pochvala, hodnocení výkonu. Tyto skupinové činnosti vnímá Sandra jako důležité pro provedení co nejlepšího výkonu a zachování příjemného klima ve skupině.

Za osobní činnosti, které ji pomohou motivovat se na výkon, udržet pozornost při něm, nebo působí jako forma odměny po výkonu považuje pozvání blízké osoby na její vystoupení.

Tvrdí, že když vidí v publiku někoho, koho zná – kamarádka, přítele, rodinu, tak je schopná si představit, že tančí jen pro toho člověka a jde stranou celé publikum. Pomáhá jí to od nervozity, pomůže jí to v psychické pohodě, protože ví, že ta osoba ji nebude soudit za chyby při vystoupení.

Michal a jeho tým si před závodem vždy projedou trať a kvalitně se občerství. Při závodu se hecují, motivují, taktizují. Po závodě vždy kontrolují technický stav kola.

Právě s kolem má Michal spojený i svůj osobní rituál. I před závodem si kontroluje veškeré šroubky a řazení, pro větší pocit bezpečnosti. Vezme hrst štěrku, promne jej a pomalu pouští na zem jako přání, aby se dobře a bezpečně jelo, aby dojel ve zdraví do cíle. V závodě, když se podaří zdolat technicky náročnější úsek, kde jak uvádí „i kolo trpí“, tak pohladí rám jako určitou formu poděkování tomu kolu. Jednou na pohlázení rámu zapomněl, kolo se mu pomstilo a poničila se mu středová osa kola. Když v jednom úseku kolu nepoděkuje, a blíží se další, cítí určitou nejistotu. „*Když to neudělám, tak i ta hlava začne nepouštět do těch technických úseků.*“ Tyto rituály mu pomáhají zvýšit sebevědomí a zajistit i jeho dojetí do cíle ve zdraví.

Jak jsem již zmínil, osvojení činností a rituálů udává řád, jejich praktikování má vliv na motivaci, překonání nejistoty a provádějí se za účelem dosažení nejlepšího týmového výkonu a podpoření fyzické i psychické připravenosti jedince. Ve chvíli, kdy tým ví, že jedinec si své osobní rituály provedl a je tedy připraven, dochází ke zvýšení jistoty týmu v celistvý výkon. Respektování osobních i týmových rituálů vzbuzuje pocit důvěry mezi členy, který je považován za klíčový v procesu socializace.

5.2.3 Struktura týmu, role a její projev

V této části se objevují informace o vnitřní struktuře týmu z pohledu Petruska (in Reichel, 2008), tedy o členění vertikálním (trenér, kapitán) a horizontálním (práva a povinnosti, úkoly, jednotlivé role). Přijetí vlastní role a plnění souvisejících úkolů je důležitým faktorem socializace. Role je totiž výsledkem tohoto procesu, kdy na základě svých schopností a dovedností je jedinci přiděleno jaká práva, povinnosti a úkoly v kolektivu získal. Informace o neformálních rolích v kolektivu poté přirovnávám k rolím zmíněných v tabulce č. 2.

Jan uvádí roli dobrého hráče, která je určena mírou dovedností a zkušeností, „*může to být podle toho, zda daný hráč je lepší než ostatní hráči*“. Tato definice by odpovídala roli „mentor“ a zároveň „hvězdný hráč“. Uvádí výskyt hráčů s „bulldočí mentalitou“ – primárně se snaží nabudit, ale když někdo něco pokazí, mohou na něj zvýšit hlas. Pro kontrast uvádí i tiché hráče, kteří se neradi povyšují a nekomunikují tolik, ale mohou i tak být důležitým prvkem k úspěchu týmu.

Tyto dvě role bych zařadil pod kategorie „neformální vůdce – verbální“ a „neformální vůdce – neverbální“. Funkce kapitána je v týmu volena spíše pro jeho herní funkci, kterou je komunikace s rozhodčími během zápasu. Je dána zkušenostmi, komunikativními předpoklady a velkou mírou znalostí pravidel.

Jan by se zařadil vzhledem ke svému dřívějšímu chování na tréninzích mezi ty méně verbální jedince. Jelikož byl mladší, měl větší respekt k trenérovi, a tak se snažil dělat, co měl a nevbuzoval na sebe pozornost. Nyní se v kolektivu pošťuchuje s hráči, rád si dělá srandu a vtipkuje, aby více uvolnil atmosféru. Tohle chování odpovídá roli „komik“. *„Rád si prostě udělám srandu, abych se tak vymanil ze stresu, který nás svazuje.“*

Další formou horizontálního dělení je přímo dělení herních funkcí. Zde se vyskytují role rozehrávač, křídlo a pivot. Jan uvádí jako předpoklady k určení této role: výška, hmotnost, pohyblivost, driblink, vidění hry, přihrávka, střelba, schopnost bojovat pod košem o doskok.

Šimon potvrzuje výskyt role komika a hráčů méně či více verbálních. Faktorem přidělení těchto a dalších rolí je podle něj mentalita – individuální rozpoložení hráče, stejně tak jako jeho chování, přístup k tréninkům, schopnost komunikace, schopnost motivovat druhé. Role kapitána je v Šimonově týmu založena na vůdcovství a herní výkonnosti.

Sám Šimon byl v kolektivu vždy bavičem, byl výrazný verbálně i neverbálně a děláni srandy mu pomohlo začlenit se do skupiny. *„Dělal jsem vtipy, zábavu, aby nebyla nuda, vždy jsem vymýšlel nějaké kraviny, chtěl jsem, aby se lidi kolem mě cítili dobře.“* Jeho výraznost ovšem mohla někdy narušit pozornost, snížit soustředěnost a rušit tak spoluhráče i trenéra na tréninku. Později, když došlo i ke zvýšení jeho výkonnosti, tak cítil, že může být pro spoluhráče při zápase i herní oporou. Stal se z něj tak z „komika“ až „rozptylovače“ časem i „hvězdný, týmový hráč“ a „neformální vůdce verbální i neverbální“. *„Později jsem byl i výkonnostně dobrý, a měl jsem i respekt ze strany spoluhráčů. Věděl, že se na mě mohou spolehnout, že v zápase nastřelím 20 bodů.“*

V Sandřině skupině má hlavní autoritu trenérka, která v její nepřítomnosti byla zastoupena nejstarším chlapcem ve skupině. Dále pak dochází k neformálnímu dělení rolí na základě výkonnosti, kde nejvýše jsou postaveny talentované tanečnice. Jejich úkoly jsou nejsložitější, konkrétně akrobatické prvky, které častokrát i samy vymýšlejí. Ostatní k nim vzhlížejí, jsou v kolektivu za „hvězdy“. Další dělení rolí je pak dle pohlaví a souvisejících schopností jako jsou síla, rychlost, koordinace a flexibilita. To v praxi znamená, že zatímco dívky provádí estetické, smyslné pohyby, kluci provádí salta, skoky, breakdance.

Ve skupině Sandra působila spíše tiše, později byla schopná se více prosadit a byla brána za snaživce, který dře, aby dosáhl úrovně ostatních („týmový hráč“) a byla občas schopná i uvolnit náladu vtipem a zábavou („komik“). *„Byť jsem extrovert, tak tím, že jsem byla začátečník,*

jsem byla zdrženlivá a poslouchala. Mezi klukama jsem občas pookřála a ve skupině se občas prosadila, nebála se něco říct a hodila tam i nějaké vtípky. Na tréninzích jsem byla brána za snaživce, protože jsem musela být, abych dosáhla jejich úrovně.“

Michalův cyklistický tým je vertikálně členěn na manažera, týmového trenéra a samotné jezdce. Ti se pak dále člení na elitní jezdce, hobby jezdce a juniorskou kategorii.

Přímo na trati se pak role dělí situačně, především podle síly a výkonnosti ve specifických úsecích. Menší, hubenější jezdci se považují za vrchaře a sjezdaře, kteří táhnou tým v těchto jmenovaných úsecích. Naopak mohutnější, silnější jezdci jsou schopni více držet tempo na rovinkách.

V kolektivu se objevuje vždy někdo, kdo má více zkušeností, většinou to bývají starší jezdci („mentor“). Ti pak mají v týmu respekt a uznání. Nováčci se vždy musí zorientovat v chodu organizace a tréninků, ale postupně se všichni dají považovat za „komiky“, či „zápalky“. *„Všichni to vedeme tak nějak s humorem, i když se někdo naštvě, tak do sebe rýpnem, uděláme si srandu a snažíme se povzbudit.“*

5.3 Přínos sportu a týmu pro jednotlivce

V této části se respondenti vyjádřili k důležitosti sportovního kolektivu pro ně, a hodnotili celkový přínos sportu pro rozvoj osobnosti. Můžeme tak sledovat, jakým způsobem socializace ovlivnila jejich psychickou a sociální stránku.

Jan uvádí, že sport mu přinesl hodně dobrých kamarádů, na které buď dobře vzpomíná, nebo se s nimi dodnes baví, chodí s nimi do restaurací, zahrát si volejbal, na koupaliště, na návštěvy a kulturní akce. Sport pro něj představuje možnost zábavy, uvolnění se. *„Když toho má člověk moc, tak úplně vypne hlavu, na to je basketbal super.“* Přínos sportu pro jedince vidí v rozvoji komunikace, schopnosti práce v týmu, cílevědomosti, sebeuvědomění, v dobrých podmínkách umožní sport i budování disciplíny.

U Šimona je to podobně, a uvádí, že postupem času se z týmu stala druhá rodina, čímž potvrzuje tvrzení Hornové (2008). Se spoluhráči se vídá rád mimo tréninky, chodí si s nimi zahrát basketbal i mimo trénink, na pivo do restaurace, i na kulturní akce. Sport je pro něj především formou odreagování, uvolnění se, ale i prostředkem seberealizace. Pomáhá mu cítit se lépe a uspokojuje jeho touhu po výhře a potřebu pohybu. *„Rád vyhrávám, jsem velice soutěživý, a tak mě sport baví. Pomáhá mi cítit se líp, po aktivitě mám pocit zadostiučinění, že jsem prostě něco odvedl.“* Sport podle Šimona rozvíjí komunikaci, schopnost spolupráce, schopnost hodnotit sebe a své chování, odhodlání jít za svými cíli a nevzdávat se.

Sandra se s kolegy z taneční skupiny už moc nevidá, rozdělili se jejich zájmy, ale s některými zůstala kamarádkou. Účast ve skupině jí přinesla především zlepšení dovednosti tance a disciplínu v tom, že je potřeba neustále trénovat a překonávat překážky, které vedou k našim cílům. *„Dalo mi to disciplínu, že je potřeba trénovat, trénovat, trénovat, aby se člověk něco naučil. Motivovali jsme se, měli jsme vizi cíle.“* Její další zálibou se staly společenské tance, jejichž úkol ve svém životě nyní hodnotí spíše jako způsob zábavy, než touhu po prosazení se v soutěži.

Cyklistický tým se pro Michala stal místem, kde má kamarády, kteří ho motivují ke kladení si vyšších cílů. Jako další cíle si klade účast na tratích v zahraničí, aby si vyzkoušel a porovnal organizaci a úpravu tratí i mimo ČR. *„Člověk buď to chce někam dotáhnout a chce se zdokonalovat, tak to musí mít v hlavě srovnaný a jít za svýma snama, nebo toho nedosáhne. Stejně tak já bych se chtěl příští rok zúčastnit závodů na tratích v zahraničí, vyzkoušet si, jak to tam funguje, jak to tam vypadá, projet si to, to jsou takový moje cíle.“*

Sám říká, *„jsme takovej rodinnej tým, taková přátelská rodina“*. Cyklistika je pro něj způsob odreagování, vyčištění si hlavy. Je to pro něj i způsob, jak se podívat na místa, kam se autem nedostane a pěšky by se mu nechtělo jít. Čím více času trávil na kole, tím více zlepšoval své dovednosti, porozuměl nejen tomu, jak na kole nejefektivněji šlapat, ale například i co si obléct na sebe pro jízdu v jakémkoli počasí. Vybudovalo to v něm disciplínu, schopnost smířit se s přírodními podmínkami a prostě vyrazit na projížďku. *„Mám tréninkový plán, a ten se musí dodržet.“* Michal rozhovor zakončuje těmito slovy:

„Člověk si sport musí vybrat podle sebe a musí hlavně jeho naplňovat. Nejde o ostatní, názory ostatních prostě nevnímat, jít za svýma cílema, svýma snama. Dělat to pro sebe, jít si za svým a dělat to hlavně pro radost.“

6 DISKUSE

Výsledky práce a výpovědi respondentů se ztotožňovaly s informacemi vyskytujícími se v odborné literatuře.

V procesu socializace došlo k osvojení role, společných hodnot, norem a pravidel skupiny (Flemer & Valjent, 2010). Když jsem se s respondenty bavil o tom, co je přivedlo ke sportování obecně a co je přivedlo ke konkrétnímu sportu, který provozují, ve 3 případech došlo ke zmínění rodiny. Avšak vždy došlo ke konstatování, že na počátek provozování konkrétního sportu rodina vliv neměla. Respondenti si sport vybrali sami na základě jiných vlivů. Těmito vlivy byly především potřeba pohybu, zájem kamarádů či vrstevnické skupiny, ale i vliv organizace a její přístup formou odměn a trestů a atraktivita sportu prezentovaná masmédií jako televizí, internetem, nebo idoly osobností. Tyto činitele socializace jmenují Výrost a Slaměník (2008).

Od toho, čím byla socializace zapříčiněná, se dostáváme k jejímu průběhu. Fáze socializačního procesu definuje Schelin (in Flemer a Valjent, 2010). Respondenti vyzkoušeli sport vlivem idolů, médií a vlastní potřeby pohybu. Sport byl pro ně primárně prostředkem odreagování, zábavy, trávení volného času s kamarády a uspokojoval tak jejich fyzické i sociální potřeby. Se sportem setrvali, protože dokázali překonat překážky, které se v průběhu socializace vyskytly. Těmito překážkami byla potřeba disciplíny, překonání konfliktů mezi členy nebo trenéry, osvojení si norem a pravidel skupiny a dílčích rolí. Překonání překážek následně vedlo k prohloubení vztahů ve skupině. Tímto způsobem se provozování sportu a účast v kolektivu staly pevnou součástí jejich života.

Ať už šlo o skupinu vybraných basketbalistů, tanečnice, nebo cyklisty, všechny skupiny vykazovaly znaky sociálních skupin uvedených Petruskem (in Reichel, 2008). Ve skupinách se vyskytovala interakce, komunikace, společná aktivita, sociální vztahy, společný cíl, vnitřní struktura, hodnoty a normy, kontrola a sankce, vědomí příslušnosti, a také vědomí odlišnosti vůči jiným skupinám. Vědomí odlišnosti bylo zmíněno cyklistou Michalem, který označil občasné konflikty skupin „my, cyklisti“ a „oni, řidiči“.

Ve skupinách docházelo k rozdělení rolí získaných, kde osoba využívá své schopnosti a dovednosti (Jandourek, 2012). Rozdělení rolí vždy umožnilo pozvednout výkony skupiny. Basketbalisté a jejich rozdělení rolí na hřišti dle fyzických a herních dispozic, rozdělení tanečnic dle pohlaví a výkonnosti, za účelem co nejlepšího vystoupení, nebo role cyklistů v různých úsecích tratě podle věku, za cílem ušetření energie členů týmu. Všechny jsou příkladem rozdělení rolí, které souvisí se zlepšením výkonu skupiny. Definice jednotlivých rolí vyjmenovaných v rámci skupin odpovídají definicím neformálních rolí ve sportovním kolektivu (Cope, C. J., Eys, M. A., Beauchamp, M. R., Schinke, R. J., & Bosselut, G., 2011). Rivalita a

soutěživost se projevovala formou vtípků, soutěžního zanáčávání si a vyvolávala mezi členy motivaci k lepším výkonům (Čechák & Linhart, 1968).

V rozhovoru s Šimonem a Michalem došlo k identifikaci specifických týmových nebo osobních činností, které provádí před, při, nebo po výkonu jako rituály. Avšak oba se později tomuto termínu sami vyhýbali a používali spíše slova jako rutina, rutinní činnost, zvyk. V procesu socializace se tyto činnosti jeví jako potřebné a prospěšné pro fungování a úspěch jedince ve skupině, či celé skupiny. Proto nejsou jedinci vnímány pod termínem rituály, ale spíše jako zvyky. Stejný projev v komunikaci s respondenty zachytila i Haumerová (2014), která též rituály dělí na týmové, osobní, přípravné a oslavné. Každý respondent dokázal popsat týmovou nebo osobní rutinu, rituál a jejich přínos viděli v uklidnění, pocitu jistoty a bezpečí a jako formu motivace.

Nejčastěji zmiňované hodnoty, které sport rozvíjí jsou vítězství, zábava a fungování v týmu. Jedinci se dle Flemra a Valjenta (2010) účastní sportu za účelem zábavy, zlepšení schopností, pocitu příslušnosti ke skupině a úspěchu. Jinak tomu není ani u mých respondentů, kteří nejvíce připisovali hodnotu sportu v rozvoji disciplíny, schopnosti komunikace, schopnosti spolupráce a touhy po dosažení společného cíle. Mimo rozvoj osobnosti uvádí, že jim sport přinesl i spoustu přátel, s kterými jsou si natolik blízcí, že jsou schopni je označit za druhou rodinu (Hornová, 2008).

Rozdělením sociálních rolí v týmu se zabývá i britský psycholog a teoretik managementu Meredith Belbin (Hájková, 2012). V jeho teorii každý člen týmu disponuje určitými vlastnostmi a dovednostmi, u kterých je důležité jejich využívání ke spolupráci v týmu. Na základě chování se pak rozděluje devět rolí, jejichž spojením dochází k sestavení úspěšného týmu. Tyto role se člení na tři skupiny. První skupinou jsou role orientované na akci (Usměřňovač, Realizátor a Kompletovač). Druhou skupinou jsou role orientované na lidi (Koordinátor, Týmový pracovník a Vyhledávač zdrojů). Třetí skupinou jsou role orientované na řešení problémů (Inovátor, Vyhodnocovač a Specialista).

Jedinec může zastávat více rolí najednou a je podstatné, aby si své role uvědomoval a respektoval role ostatních členů. Toto porozumění umožňuje maximální využití potenciálu struktury týmu způsobem, kdy každý si je vědom, kdy může týmu nejvíce pomoci, a kdy má naopak uvolnit prostor ostatním.

Belbinův test je přímým prostředkem k určení sociálních rolí v týmu pracovním, ale jeho využití se nachází i při klasifikaci rolí v kolektivu sportovním. Mohl by tak být využit k získání dalších informací o rozdělení rolí v rámci této práce.

Zmíněné poznatky mi umožnily nahlédnout na informace, které jsou sloučením subjektivního pohledu respondentů na jejich vlastní proces socializace do sportu a přijetí role a jeho shodnosti s odpovídající odbornou literaturou či podobnými výzkumy. Tyto informace mi nejen pomohly odpovědět na výzkumné otázky, ale přinesly i neočekávané výsledky například v oblasti komunikace s respondenty – vyhýbání se termínu rituál.

7 ZÁVĚRY

V práci jsem zkoumal proces socializace vybraných jedinců v různých sportovních kolektivech. Součástí této skupiny se stali později, než zbylí členi, a to činilo zaměření mé studie specifitější.

Na základě obdržených informací od respondentů jsem porozuměl prostředkům a činnostem, jejichž osvojení doprovázelo proces socializace a byl schopný identifikovat jejich následnou obdrženou roli v kolektivu.

Výsledky mé práce zahrnují malý počet respondentů, jejichž společným prvkem je pozdější účastí na sportu a rozdílnost se objevuje ve složení skupiny z hlediska pohlaví, sportovního zaměření a úrovně, na které působí. I přes menší počet respondentů mi tak byl poskytnut dostatek různorodých informací.

Stanovil jsem hlavní výzkumnou otázku a tři dílčí. Odpovědi na výzkumné otázky shrnuji následovně.

- 1) Jak probíhal proces socializace do sportu u vybraných jedinců z basketbalu, tanečního sportu a cyklistiky a jaký je její výsledek?

Socializace do sportu jedinců probíhala postupným porozuměním prostředí sportovního kolektivu, ve kterém se nacházeli. Společně trávený čas na tréninzích, zápasech, soutěžích i mimo ně byl klíčovým faktorem v rozvoji pozitivních vztahů. Charakteristické znaky sociálních skupin, kterým museli jedinci v rámci socializace porozumět a ztotožnit se s nimi, byly: způsoby a obsah komunikace, hodnoty a normy a rituály. Výsledkem je porozumění a přijetí své sociální role.

- 2) Jakým charakteristickým znakům sociálních skupin odpovídají sportovní kolektivy respondentů?

Znaky sociálních skupin jako jsou interakce členů, komunikace mezi nimi, provozování společné aktivity, propojenost vzájemných vztahů, usilování o dosažení společného cíle, vnitřní struktura a dělba práce, zachování hodnot a norem, kontrola jejich dodržování a sankce za jejich porušení, stejně tak jako vědomí příslušnosti do skupiny a vědomí odlišnosti vůči jiným skupinám se nachází u všech sportovních skupin respondentů.

3) Jaká role v týmu je výsledkem socializace vybraných respondentů?

Janova role odpovídá funkci komika, tedy osoby, která se snaží uvolnit atmosféru vtipy, a zábavou. Šimon svými výkony dosáhl role hvězdného hráče, který se tak mohl prosadit i v roli neformálního vůdce, a to verbálního i neverbálního. Sandra svou snaživostí prokázala roli týmového hráče, který též pro uvolnění atmosféry a napětí využívá humoru, je tedy i komikem. Michal není výjimkou, v jeho týmu je humor a přátelská atmosféra všudypřítomná a vystupuje tak i on sám v roli komika. Zároveň občasným hecováním a motivováním se projevuje v roli zápalky, kdy podněcuje skupinu k dosažení cíle.

4) Jaký má pro vybrané respondenty přínos do života sport a účast ve sportovním kolektivu?

Na prvním místě se sport vyskytuje jako forma zábavy, odreagování, odpočinku. Na druhém místě pak sportovní kolektiv samotný plní socializační funkci, kdy jedinci se s členy týmu setkávají při specifické sportovní činnosti i mimo ni. A v neposlední řadě jde o seberealizační funkci, tedy rozvoj své vlastní osoby, ať už po stránce fyzické, psychické nebo morální.

Z časových důvodů se mi nepodařilo setkat se osobně se všemi respondenty. To mi však poskytlo možnost provedení rozhovoru přes aplikaci Zoom a získat tak zkušenosti s vedením rozhovoru i v online prostředí.

8 SOUHRN

Bakalářská práce se zabývá socializací do sportu jedinců, kteří se začali sportu věnovat později než ostatní členové skupiny a museli se tak začlenit do ustáleného kolektivu. První část se věnuje teoretickému vymezení socializace, jejími činiteli a prostředky. Druhá část spojuje problematiku socializace s oblastí sportu, kde vymezují termín sport, socializace do sportu a socializace prostřednictvím sportu. V těchto oblastech se více zajímám o socializaci do sportu, protože právě tento typ socializace vystihuje příchod nového člena do skupiny a proces jeho učení se žít v ní.

Vzhledem k zaměření práce na socializaci do sportu se v třetí části zabývám vymezením sociálních skupin. Proces učení souvisí s přijetím a osvojením znaků skupiny, kam řadíme například společný cíl, hodnoty, normy, pravidla, kontrola a sankce a vnitřní struktura. V oblasti norem a hodnot se vyskytují i rituály, jejichž osvojení je důležité v procesu socializace. Z hlediska vnitřní struktury dochází k rozdělení rolí ve skupině, jejichž určení má nějaké předpoklady a souvisí s právy, povinnostmi a očekávanými úkoly jedince. Role v kolektivu se může měnit vzhledem k fyzickým vlastnostem, schopnostem, dovednostem, zkušenostem a situaci.

Výzkumný soubor je složen ze 4 respondentů, kteří jsou zástupci sportů týmových – basketbal, taneční skupina, i sportů individuálních – cyklistika. Týmy, kterých jsou respondenti součástí, působí na různých úrovních od oblastního přeboru, přes celorepublikové soutěže až na elitní závodníky soutěžící na mezinárodní úrovni. Navíc jsou zde zahrnuty týmy čistě mužského kolektivu (basketbalové týmy), smíšeného (cyklistika) a převážně ženského složení (taneční skupina).

Informace od respondentů jsem získal formou polostrukturovaných rozhovorů, které byly prováděny v prostředí jejich domova. V jednom případě došlo i k realizaci rozhovoru online. V rozhovorech mi byly poskytnuty informace potřebné k analýze procesu socializace respondentů, které normy si osvojili a jakou roli ve skupině přijali. Respondenty byl zhodnocen i přínos sportu pro jedince v oblasti osobního rozvoje.

9 SUMMARY

The bachelor's thesis deals with socialization in sports of individuals who began to play sports later than other members of the group and had to join a stable team. The first part deals with the theoretical definition of socialization, its factors and means. The second part connects the issue of socialization with the field of sport, where I define the term of sport, socialization into sport and socialization through sport. In these areas, I am more interested in socializing in sports, because it is this type of socialization that captures coming of a new member in the group and the process of learning to live in it.

Due to the focus of the thesis on socialization in sports, in the third part I deal with the definition of social groups. The learning process is related to the acceptance and acquisition of the group's characteristics, which includes, for example, a common goal, values, standards, rules, control and sanctions and an internal structure. In the area of norms and values, there are also rituals, the acquisition of which is important in the process of socialization. In terms of internal structure, there is a division of roles in the group, the determination of which has some preconditions and is related to the rights and obligations expected by the tasks of the individual. The role in the group may differ due to physical characteristics, abilities, skills, experience and situation.

The research group consists of 4 respondents who are representatives of team sports - basketball, dance group, and also individual sports - cycling. The teams of which respondents are part of operate at various levels, from the regional championship, through national competitions to elite competitors competing at the international level. In addition, teams of a purely male collective (basketball teams), mixed (cycling) and predominantly female (dance group) are included.

I obtained the information from the respondents in the form of semi-structured interviews, which were conducted in the environment of their home, and in one case an online interview was conducted. In the interviews, I was provided with the information needed to analyze the respondents socialization process, which standards they had adopted and what role they had accepted in the group. The respondents also evaluated the benefits of sport for individuals in the field of personal development.

10 REFERENČNÍ SEZNAM

- Beauchamp, R., & Eys, A. (2014). *Group dynamics in exercise and sport psychology* (2. vyd.). New York: Routledge. ISBN 978-0-203-79493-7.
- Benson, A. J. (2012). *A qualitative examination of role acceptance in interdependent sport teams*. Wilfrid Laurier University.
- Bernard, H. R. (2006). *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches* (4. vyd.). USA: AltaMira Press. ISBN 0-7591-0868-4.
- Bhuskute, A. S. (2018). Role Efficacy and Role Stress in Managers from Professional and Voluntary Organisations. *International Journal for Research Trends and Innovation*, 3(6), 16-19. ISSN: 2456-3315.
- Bílá kniha o sportu*. (2008). Praha: MŠMT.
- Cope, C. J., Eys, M. A., Beauchamp, M. R., Schinke, R. J., & Bosselut, G. (2011). Informal roles on sport teams. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 9(1), 19-30.
- Čechák, V., & Linhart, J. (1986). *Sociologie sportu*. Praha: Olympia.
- Evropská charta sportu*. (1994). Praha: MŠMT.
- Flemer, L., & Valjent, Z. (2010). Socializace sportem. *Studia sportiva*, 4(1), 71-87. <https://doi.org/10.5817/StS2010-1-9>.
- Geist, B. (2000). *Psychologický slovník* (2. vyd.). Praha: Vodnář. ISBN 80-86226-07-7.
- Gregor, L. (2017). *Role sportovního týmu v týmových sportovních hrách v procesu socializace*. Rigórní práce, Masarykova Univerzita, Fakulta sportovních studií, Brno.
- Hájková, J. (2012). *Posouzení využitelnosti Belbinovy teorie týmových rolí v praxi*. Bakalářská práce, Moravská Vysoká Škola Olomouc, Ústav společenských věd, Olomouc.
- Haumerová, J. (2014). *Rituální praktiky u kolektivních sportů*. Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Plzeň.
- Hendl, J. (1999). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0030-7.
- Horn, T. S. (2008). *Advances in sport psychology* (3. vyd.). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Hurrelman, K. (1988). *Social structure and personality development*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-35747-0.
- Jandourek, J. (2003). *Úvod do sociologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-749-3.
- Jandourek, J. (2012). *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3679-2.
- Janoušek, J. (1988). *Sociální psychologie*. Praha: SPN.
- Jirásek, F. (2021). *Sport jako prostředek (re)socializace dětí ze sociálně vyloučeného prostředí*. Diplomová práce, Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, Pardubice.

- Keller, J. (1997). *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-25-7.
- Kohoutek, R. (2004). *Sociální psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno.
- Kraus, B. (2008). *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- Moudrá, A. (2019). *Analýza socioekonomických faktorů ovlivňujících zapojení dětí mladšího školního věku do sportovních aktivit ve vybraném regionu ČR*. Bakalářská práce, Masarykova Univerzita, Fakulta sportovních studií, Brno.
- Nakonečný, M., (2000). *Sociální psychologie*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9
- Nivnická, K. (2012). *Vliv sociálního prostředí na postavení jedince ve společnosti*. Diplomová práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií, Brno.
- Novotná, E. (2008). *Základy sociologie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2396-9.
- Ondrejko, P. (2004). *Socializácia v sociologii výchovy*. Bratislava: Veda. ISBN 80-224-0781-X.
- Patriksson, G. (1994). *Sport and physical activity as a socialisation environment: A scientific review*. Göteborg: Council of Europe.
- Pennaforde, A. (2016). The influence of proactive socialization behaviors and team socialization on individual performance in the team. *Asia-Pacific Journal of Cooperative Education*, 17(4), 413-421.
- Pomohaci, M., & Sopa, I. S. (2016). The importance of socialization through sport in students group integration. *Land Forces Academy Review*, 21(2), 151-160.
- Reichel, J. (2008). *Kapitoly systematické sociologie* (2. vyd.). Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-6862-5.
- Řezáč, J. (1998). *Sociální psychologie*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-48-6.
- Sekot, A. (2003). *Socializace sportem – nezastupitelná součást výchovného procesu*. https://www.ped.muni.cz/capv11/4sekce/4_capv_sekot.pdf.
- Strauss, A., & Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X.
- Svoboda, B., & Vaněk, M. (1986). *Psychologie sportovních her*. Praha: Olympia.
- Vágnerová, M. (2007) *Základy psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0841-3.
- Vízdal, F., Doňková, O., Novotný, J. S. (2009). *Sociální psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií.
- Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.). (2008). *Sociální psychologie* (2nd ed.). Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1428-8.
- Zákon č. 115/2001 Sb. ze dne 28. února 2001 o podpoře sportu. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2001, částka 47, s. 3010. ISSN 1211-1244. https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=115/2001&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.